

คำซ้อนในภาษาไทยถิ่นเหนือ

SYNONYMOUS COMPOUNDS IN THE NORTHERN THAI DIALECT

สุบินรัตน์ รัตน-ศิลา Subinrut Ruttanasila*

บทคัดย่อ

บทความคำซ้อนในภาษาไทยถิ่นเหนือ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาโครงสร้างและความหมายของคำซ้อนในภาษาไทยถิ่นเหนือ 8 จังหวัดในภาคเหนือ ที่ใช้ภาษาพื้นเมืองเป็นภาษาพูดในชีวิตประจำวัน ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างของคำซ้อนในภาษาไทยถิ่นเหนือ มี 3 ประเภท คือ คำซ้อน 2 พยางค์ คำซ้อน 4 พยางค์ และคำซ้อนมากกว่า 4 พยางค์ ความหมายของคำซ้อนในภาษาไทยถิ่นเหนือ มี 3 ประเภท ได้แก่ ซ้อนแล้วความหมายปรากฏอยู่ที่หน่วยคำต้นหรือหน่วยคำท้ายเพียงหน่วยคำใดหน่วยคำหนึ่ง อีกหน่วยคำหนึ่งไม่มีความหมาย เป็นการซ้อนเพื่อเสียง ซ้อนแล้วความหมายปรากฏทั้ง 2 หน่วยคำ และซ้อนแล้วความหมายปรากฏเด่นอยู่ที่หน่วยคำใดหน่วยคำหนึ่ง อีกหน่วยคำหนึ่งช่วยเน้นความหมาย

คำสำคัญ: คำซ้อน, ภาษาถิ่นเหนือ

Abstract

Lexical meanings and origin of synonymous in the northern dialect the scope of which was in 8 provinces of the north. The data were drawn from daily conversational speech of the people who use the northern dialect in Mae Hong Son, Chiang Mai, Lamphoon, Lampang, Chiang Rai, Phayao, Phrae and Nan. There are 3 types of synonymous compounds structure in the northern dialect; synonymous compounds composed of 2 syllables, of 4 syllables and of more than 4 syllables. The lexical meanings of synonymous compounds were classified into 3 types;

* อาจารย์ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

*Lecturer, Thai Language, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Nan Buddhist College

synonymous compounds having a meaning at either the initial or the final word while the other word had no meaning except, for rhyme, synonymous compounds having meanings at both words, and synonymous compounds having accurate meaning at either word while the other emphasized the meaning.

Key words: *Synonymous Compounds, The Northern Dialect*

บทนำ

คำซ้อน เป็นวิธีการสร้างคำอีกประเภทหนึ่งที่นับว่าเป็นเอกลักษณ์ของภาษาไทย ซึ่งทำให้มีคำใหม่เกิดขึ้นใช้ในภาษาไทยของเรามากมาย มีผู้ให้คำนิยามคำซ้อน และการศึกษาที่เกี่ยวข้องของหลายลักษณะ เช่น พระยาอนุนุมาทรราชธน (2522) ให้ความหมายว่า คำซ้อนคือคำที่เกิดจากการนำคำมูลที่มีความหมายเหมือนหรือคล้ายคลึงไปในทางเดียวกัน มาควบซ้อนกัน โดยมีวัตถุประสงค์ไขความอีกคำหนึ่งให้ชัดเจนขึ้น ส่วนอัญชลี สิงห์น้อย (2551) จัดให้คำซ้อนเป็นคำประสมชนิดหนึ่ง คือคำประสมกึ่งมีไวยากรณ์แสดงให้เห็นการทับซ้อนของหมวดหมู่คำซ้ำ คำซ้อน และคำประสม ซึ่งบางคำไม่สามารถพิจารณาแยกขาดออกจากกันได้ พูนพงษ์ งามเกษม (2555) แสดงความคิดเห็นสรุปได้ว่า คำซ้อนหมายถึงคำที่เกิดจากการนำคำที่มีความหมายเหมือนกัน ความหมายไปในทางเดียวกัน หรือความหมายตรงกันข้ามกันมาต่อเนื่องกัน โดยนำคำที่นำมาควบซ้อนกันนั้นคำหนึ่ง อาจเป็นคำในภาษาต่างประเทศควบซ้อนกับคำไทย คำใหม่ที่เกิดจากการนำคำมาควบซ้อนกันนั้นมีทั้งเปลี่ยนความหมายและคงความหมายเดิมไว้

จากคำนิยามดังกล่าวสรุปได้ว่า คำซ้อน เป็นคำใหม่ที่เกิดจากการนำคำมูลที่มีความหมายเหมือนกัน คล้ายกัน หรือความหมายตรงข้ามกันมาเรียงต่อเนื่องกันเพื่อให้เกิดความหมายชัดเจนขึ้น

การศึกษาคำซ้อนส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาคำซ้อนที่ปรากฏในภาษาไทยมาตรฐานหรือคำภาษาไทยที่ใช้ในภาคกลาง การศึกษาลักษณะและความหมายที่ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย เช่น เพียรศิริ วงศ์วิมานนท์ (2531) อธิบายว่า ความหมายของคำซ้อนที่คล้ายกัน อาจแบ่งได้ 3 ระดับคือ คำพ้องความหมาย เช่น ร่างกาย แก่ชรา ฯลฯ คำเกือบพ้องความหมาย เช่น มีดพริ้ว ทั้งสิ้น ฯลฯ คำในอรรถเขตเดียวกัน เช่น มัวหม่น พุดคุย ฯลฯ ประพินมโนมัยวิบูลย์ (2547) แสดงความคิดเห็นไว้ว่า ยังมีคำซ้อนจำนวนหนึ่งที่เกิดจากการรับเอาภาษาต่างประเทศหรือคำภาษาถิ่นมาใช้ และนำคำไทยมาควบซ้อนเพื่อใช้อธิบายความหมาย

ของคำที่รับมาใช้ นั่น เช่น ผลัดเปลี่ยน แดงเถือก ฯลฯ เป็นการรับคำมาจากภาษาเขมรและภาษาจีน

จากการศึกษาที่ผ่านมาผู้เขียนได้นำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาคำซ้อนในภาษาไทยถิ่นเหนือซึ่งยังไม่มีการศึกษาในประเด็นนี้เลย คำซ้อนในภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นคำภาษาไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของคนภาคเหนือใน 8 จังหวัด ที่ใช้ภาษาพื้นเมืองเป็นภาษาพูดในชีวิตประจำวัน ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน ซึ่งพบคำซ้อนเป็นจำนวนมาก และเมื่อศึกษาวิเคราะห์ในเบื้องต้น พบว่า คำซ้อนในภาษาไทยถิ่นเหนือ มี 3 ประเภท คือ คำซ้อน 2 พยางค์ คำซ้อน 4 พยางค์ และคำซ้อนมากกว่า 4 พยางค์ ตัวอย่าง เช่น กัดไก่ / kat& ka&i / คี๋ ใต้คี่เมื่อย / khi:@ khaj@ khi:@ muua&j / ซับปะลี้ลีนปิ่น / sa@p pa\$? li@: li^n pi@n/ และ ปากหลายลีนปิ่นหลายกำ /pa\$:k la&j li^n pi@n la&j kam/ เป็นต้น

คำซ้อนในภาษาไทยถิ่นเหนือ จึงเป็นกลุ่มคำที่สำคัญอีกกลุ่มคำหนึ่งที่ช่วยสร้างสรรค์คำใหม่ให้เกิดขึ้นใช้ในภาษาได้อย่างมากมาย ทำให้เกิดการสื่อสารที่ชัดเจน เข้าใจ ความหมาย ประสบผลสำเร็จในการสื่อสาร และเป็นเอกลักษณ์สำคัญของท้องถิ่น การศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะสามารถสร้างสรรค์การสื่อสารผ่านสื่อต่างๆ ในปัจจุบันให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความสามัคคีในสังคม ชุมชนท้องถิ่น ชุมชนเมือง อันเป็นพื้นฐานในการดำรงสังคมและประเทศชาติให้สามารถพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าได้ต่อไปอย่างยั่งยืน

คำซ้อนในภาษาไทยถิ่นเหนือ

ภาษาไทย เป็นภาษาที่อยู่ในตระกูลภาษาคำโดดที่ลักษณะของคำส่วนใหญ่เป็นคำพยางค์เดียว ซึ่งจะสังเกตได้จากคำพื้นฐานในภาษาไทย เช่น พ่อ แม่ ดิน น้ำ ช้าง ม้า เป็นต้น แต่ภาษาเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งย่อมมีการเปลี่ยนแปลงจากคำพยางค์เดียวเป็นคำหลายพยางค์ นับเป็นวิธีการสร้างคำใหม่ซึ่งมีอยู่หลายวิธี คือ การสมาส การสนธิ การประสม การซ้ำคำ และการซ้อนคำ

การซ้อนคำ หรือ “คำซ้อน” เป็นอีกหนึ่งประเภทที่นับว่าเป็นเอกลักษณ์ของภาษาไทย เป็นวิธีการสร้างคำที่ทำให้มี “คำใหม่” เพิ่มขึ้นในภาษา ทำให้ภาษาไทยเจริญงอกงาม คำซ้อน คือ การนำคำที่มีความหมายเหมือนกัน คล้ายกัน หรือตรงกันข้าม ซึ่งเป็นคำประเภทเดียวกันมาซ้อนเข้าคู่กัน เพื่อให้ความหมายชัดเจนยิ่งขึ้น (วิเชียร เกษประทุม, 2557: 58) ซึ่งสอดคล้องกับพดล จันทรพิชญ์ (2557: 21) ให้ความหมายของ คำซ้อน ไว้ว่า หมายถึงคำสองคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันหรือประเภทเดียวกันนำมาคู่กันเพื่อให้เกิด

ความหมายชัดเจนขึ้น เช่น รักใคร่ หลงใหล บ้านเรือน และกรรมกริการ วิมลเกษม (2549: 69) กล่าวว่า คำซ้อน เป็นการนำหน่วยคำอิสระที่มีความหมายเหมือนกัน คล้ายคลึงกัน ทำนองเดียวกัน หรือความหมายตรงข้าม ตั้งแต่ 2 คำขึ้นไป มารวมกันเกิดเป็นคำใหม่ที่มีความหมายใกล้เคียงคำเดิมหรือเกิดความหมายใหม่หรือมีความหมายกว้างออกไปก็ได้

สรุปได้ว่า คำซ้อน เป็นคำใหม่ที่เกิดจากการนำคำมูลที่มีความหมายเหมือนกัน คล้ายกัน หรือความหมายตรงข้ามกันมาเรียงต่อเนื่องกันเป็นคำใหม่เพื่อให้เกิดความหมายชัดเจนขึ้น

คำซ้อน นอกจากจะปรากฏในภาษาไทยกลางแล้ว ยังปรากฏในภาษาถิ่นต่างๆ อีก เช่นกัน คือ ภาษาถิ่นใต้ เช่น เกี่ยวข้อง เช็ดหلاب ภาษาถิ่นอีสาน เช่น กองกอย หมายถึง หงอยเหงา ชะชวยยายยัง หมายถึง กระจัดกระจาย และภาษาถิ่นเหนือ เช่น แก้วเจ้า หมายถึง ต้นตอ คับจำ หมายถึง บังคับ เป็นต้น การศึกษาในครั้งนี้จะศึกษาคำซ้อนในภาษาถิ่นเหนือ

ตารางแสดงสัญลักษณ์ที่ใช้แทนเสียงวรรณยุกต์ในบทความคำซ้อนในภาษาไทยถิ่นเหนือ

สัญลักษณ์	แทนเสียง	แทนเสียง	แทนเสียง	แทนเสียง
\$	เอก			
&		โท		
@			ตรี	
^				จัตวา

การศึกษา “คำซ้อนในภาษาไทยถิ่นเหนือ” มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาโครงสร้างและความหมายของคำซ้อนในภาษาไทยถิ่นเหนือ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. โครงสร้างคำซ้อนในภาษาไทยถิ่นเหนือ

1.1 คำซ้อน 2 พยางค์

1) คำซ้อน 2 พยางค์ พยางค์ที่ 1 และพยางค์ที่ 2 มีพยัญชนะต้นเหมือนกัน

- สระเสียงสั้นกับสระเสียงสั้น ตัวอย่างเช่น

คำเดี่ยวพยางค์ที่ 1	คำเดี่ยวพยางค์ที่ 2	คำซ้อน
กั๊ด / kat& / ความหมาย: จุก, แน่นในท้อง	ไก้ / kaj& / ความหมาย: บวม, พอง, ชื่นอืด	กั๊ดไก้ / kat& ka&i / ความหมาย: จุก, เสียต, แน่นในท้องจนไม่สามารถจะรับประทานอาหารเข้าไปได้อีก
เก้า / ka&w / ความหมาย: ตัน	ก๊ก / kok@ / ความหมาย: โคน, ตัน, ลำตัน	เก้า ก๊ก / ka&w kok@ / ความหมาย: ตันตอ, ริเริ่มโดยปริยาย หมายถึง ผู้นำในงานหรือเรื่องนั้นๆ
เก๊ะ / k>?@ / ความหมาย: จับหรือยึดสิ่งใดไว้เพื่อทรงอยู่	ก้า / ka^m / ความหมาย: กำ-เอานิ้วมือโอบสิ่งใดสิ่งหนึ่ง, งอนิ้วมือจับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้	เก๊ะก้า / k>@? ka^m / ความหมาย: จับ, กุม, ยึดไว้ อาจจะจับยึดอยู่กับที่หรือเกาะกุมแล้วเดินตาม เช่น อการเก๊ะหรือยึดแขนคนแล้วเดินตามไป
ญ้อย / n)>&j / ความหมาย: เป็นชิ้นเล็กๆ พุดมาก, พุดไม่รู้จักจบ จนเป็นที่รำคาญของคนอื่น	ญา / n)am / ความหมาย: ขย่ำ, ขย่ำให้แหลก	ญ้อยญา / n)>&j n)am / ความหมาย: เป็นชิ้นเล็กๆ, พร่ำพุด, พุดไร้สาระ, พุดไม่มีแก่นสาร

- สระเสียงสั้นกับสระเสียงยาว ตัวอย่างเช่น

คำเดี่ยวพยางค์ที่ 1	คำเดี่ยวพยางค์ที่ 2	คำซ้อน
กิน / kon@ / ความหมาย: ส่วนเบื้องล่าง หรือส่วนท้ายของลำตัว	ก้อย / k>:'j / ความหมาย: ในที่นี้ไม่มี ความหมายแต่ซ้อนเข้ามา เพื่อเสียง	กินก้อย / kon@ k>:'j / ความหมาย: ส่วนเบื้องล่าง หรือส่วนท้ายของลำตัว
เก็บ / kep@ / ความหมาย: เก็บ-เอาไป หรือเอามาจากที่	กวาด / kwa:\$t / ความหมาย: ทำให้เตียน หรือหมดฝุ่นละอองด้วย ไม้กวาด	เก็บ กวาด / kep@ kwa:\$t / ความหมาย: ทำความสะอาด ให้ดูเรียบร้อย งามตา

- สระเสียงยาวกับสระเสียงยาว ตัวอย่างเช่น

คำเดี่ยวพยางค์ที่ 1	คำเดี่ยวพยางค์ที่ 2	คำซ้อน
กีด / ki:\$t / ความหมาย: แคน, ขวาง	กั๊บ / kap@ / ความหมาย: คับ-มีขนาด ไม่พอดีกัน ทำให้แน่น ตึง หรือฝืด	กีด กั๊บ / ki:\$t kap@ / ความหมาย: คับแคบ กีดขวาง เพราะมีคนหรือ สิ่งของอยู่มาก
เกียด / kia&t / ความหมาย : โกรธ, โมโห	กุน / kun / ความหมาย: ไม่มีความ หมายซ้อนเข้ามาเพื่อเสียง	เกียด กุน / kia&t kun / ความหมาย: โกรธ, โมโห
โจ๊ก / co:&k / ความหมาย: โชค-สิ่งที่นำ ผลดีมาให้ เช่น โชคดี	ใจ / caj ความหมาย: ชัย-การชนะ, ความชนะ	โจ๊กใจ / co:&k caj / ความหมาย: โชคดี, มี ชัยชนะ จะใช้ประกอบกับคำ ว่า มี คือ “มีโจ๊กมีใจ”
เพี้ยว / phiaw@ / ความหมาย: เก็บ, เก็บกวาด	พัด / phat@ / ความหมาย: บัด-ทำให้ หมดไป หรือพ้นไปด้วยการ พัดหรือโบก	เพี้ยวพัด / phiaw@phat@ / ความหมาย: เก็บ, เก็บกวาด ทำความสะอาด
ล้ำ /la:@ / ความหมาย: ซ้ำ, ที่หลัง	ลุน / lun / ความหมาย: ที่หลัง	ล้ำลุน /la:@ lun / ความหมาย: ซ้ำ, ที่หลัง, ไม่ทันผู้อื่น

2) คำซ้อน 2 พยางค์ พยางค์ที่ 1 และพยางค์ที่ 2 มีพยัญชนะต้นต่างกัน ตัวอย่าง เช่น

- สระเสียงสั้นกับสระเสียงสั้น ตัวอย่างเช่น

คำเดี่ยวพยางค์ที่ 1	คำเดี่ยวพยางค์ที่ 2	คำซ้อน
กั๊ด / kat& / ความหมาย: อี้มมาก	อึ้ง / n)uu&n / ความหมาย: อี้ม, ท้องพอง ท้องโตขึ้น	กั๊ดอึ้ง / kat& n)uu&n / ความหมาย: จุก, เสียดแน่น ในท้อง
คั๊บบ / khap@ / ความหมาย: บั้งคั๊บบ	จ๊า / cam^ / ความหมาย: บั้งคั๊บบ	คั๊บบจ๊า / khap@ cam^ / ความหมาย: บั้งคั๊บบชุ่มเข็ญ

- สระเสียงสั้นกับสระเสียงยาว ตัวอย่างเช่น

คำเดี่ยวพยางค์ที่ 1	คำเดี่ยวพยางค์ที่ 2	คำซ้อน
ก้วน / kua^n / ความหมาย: ระบาย- ทำให้เกิดความรำคาญ	ควี้ / khwi: / ความหมาย: ระบาย- ทำให้เกิดความรำคาญ	ก้วนควี้ / kua^n khwi: / ความหมาย: ระบาย- ทำให้เกิดความรำคาญ (โดยทั่วไปจะใช้กับเด็ก)
ไก้ / kaj& / ความหมาย: ชื้นอืด, พอง, บวม	ป่อง / p>:n / ความหมาย: พอง, พอง ขึ้น	ไก้ป่อง / kaj& p>:n / ความหมาย: บวมเป่ง, ตึง เช่น หน้าท้องตึง
ข้ำ / kha^m / ความหมาย: คาอยู่, ติด อยู่	กา / ka: / ความหมาย: คาอยู่, ติด อยู่	ข้ำกา / kha^m ka: / ความหมาย: ค้างคา, ติด กับ, ติดอยู่

- สระเสียงยาวกับสระเสียงยาว ตัวอย่างเช่น

คำเดี่ยวพยางค์ที่ 1	คำเดี่ยวพยางค์ที่ 2	คำซ้อน
กั้ว / kua^ / ความหมาย: กลั้ว	หย้าน / n)a:n@ / ความหมาย: กลั้ว	กั้วหย้าน / kua^ n)a:n@ / ความหมาย: กลั้ว, มักจะ กลั้ว, ไม่กลั้ว
ขาม / kha:^m / ความหมาย: เกรง, คร้าม, หวาด	อาย / ?a:j / ความหมาย: รู้สึกร กระดาก, ขายหน้า	ขามอาย / kha:^m ?a:j / ความหมาย: กระดาก, อาย, ขายหน้า

- สระเสียงยาวกับสระเสียงสั้น ตัวอย่างเช่น

คำเดี่ยวพยางค์ที่ 1	คำเดี่ยวพยางค์ที่ 2	คำซ้อน
เกียด / kiat [^] / ความหมาย: โกรธ, ชุ่น เคืองในใจ, ไม่พอใจ	ชุ่น / khu\$ ⁿ / ความหมาย: ชุ่นเคือง- โกรธกรุ่นๆ อยู่ในใจ	เกียดชุ่น / kiat [^] khu ⁿ \$ / ความหมาย: โกรธ, โมโห
ขอย / kh>: [^] j / ความหมาย: อิจฉา	ญวน / n)uan / ความหมาย: ความอยาก, ความต้องการ, ความ ปรารถนา	ขอยญวน / kh>: [^] j n)uan / ความหมาย: อิจฉา, อยาก ได้, อยากมีเหมือนคนอื่น เขา

3) คำซ้อน 2 พยางค์ พยางค์ที่ 1 และพยางค์ที่ 2 พยัญชนะต้นต่างกัน
สระเหมือนกัน ตัวสะกดเหมือนกัน คำซ้อนประเภทนี้มีความไพเราะนุ่มนวลที่เสียงสัมผัส
ของสระและตัวสะกด ตัวอย่างเช่น

คำเดี่ยวพยางค์ที่ 1	คำเดี่ยวพยางค์ที่ 2	คำซ้อน
ก่าน / ka:n [^] / ความหมาย: งานที่ต้องทำ	งาน / na:n / ความหมาย: สิ่งที่ต้องทำ	ก่านงาน / ka:n [^] na:n / ความหมาย: การงาน-สิ่ง หรือเรื่องที่ต้องทำ
จ้อม / c>m@ / ความหมาย: รวมเป็นกอง ให้ดูเรียบร้อย	หอม / h>:m / ความหมาย: รวมกัน เป็นกลุ่มหรือเป็นหมู่	จ้อมหอม / c>m@ h>:m / ความหมาย: ทำให้รวม เป็นกองหรือเป็นกลุ่ม เป็นหมวดหมู่ ไม่ให้แตก กระจัดกระจาย

4) พยางค์ที่ 1 และพยางค์ที่ 2 มีพยัญชนะต้นต่างกัน สระเหมือนกัน ไม่มีตัวสะกด ตัวอย่าง เช่น

คำเดี่ยวพยางค์ที่ 1	คำเดี่ยวพยางค์ที่ 2	คำซ้อน
ดำ / da:\$ / ความหมาย: ใช้ถ้อยคำว่า คนอื่น ด้วยคำหยาบช้า	ว่า / wa:& / ความหมาย: พูด, พูดจา ติเตียน	ดำ ว่า / da:\$ wa:& / ความหมาย: ดำ, พูดให้อีก ฝ่ายหนึ่งเจ็บใจ
อู้อู / ?u:@ / ความหมาย: พูด	ฟู่ / fu:& / ความหมาย: พูด	อู้อูฟู่ / ?u:@ fu:& / ความหมาย: พูดคุย, สนทนา

1.2 คำซ้อน 4 พยางค์

1) พยางค์ที่ 1 และพยางค์ที่ 3 เป็นคำเดียวกัน ตัวอย่างเช่น

คำเดี่ยวพยางค์ที่ 1	คำเดี่ยวพยางค์ที่ 2	คำซ้อน
เงิน / cen& / ความหมาย: ช่วง, ระยะ	หูดำ / hu:^ ta:^ / ความหมาย: หู ตา	เงินหูเงินดำ / cen& hu:^ cen& ta:^ / ความหมาย: ช่วงของ สายตา ส่วนมากจะใช้ต่อ จากคำว่า ชูด / sut / เป็น ชูดเงินหูเงินดำ คือ สูด สายตา
ตั้ง / tan@ / ความหมาย: ด้าน, ทาง, บริเวณ	ขอกแถม /kh>:\$k khE:m /ความหมาย ด้านข้าง, ริมสุดขอบ, รอบนอก	ตั้งขอกตั้งแถม / tan@ kh>:\$k tan@ khE:m / ความหมาย: ด้านริมสุด, ทางด้านข้าง, ทางขอบ, ทางรอบนอก

2) พยางค์ที่ 1 และพยางค์ที่ 3 เป็นคำกริยา ตัวอย่างเช่น

คำเดี่ยวพยางค์ที่ 1	คำเดี่ยวพยางค์ที่ 2	คำซ้อน
คื / khi: / ความหมาย: มักจะ, มาก, มากขึ้น, มากมาย	ไค้เมื่อย / khaj@ muuaj / ความหมาย: เป็นไข้, ปวดเมื่อยทั่วทั้งตัว	คื ไค้คืเมื่อย / khi:@ khaj@ khi:@ muua&j / ความหมาย: มักจะเป็น ไข้, มักจะปวดเมื่อย ตามตัว
เค้า / khaw@ / ความหมาย: อาการที่ เคลื่อนไหวไปข้างใน	ป่าโข / pa:\$ kho:\$ / ความหมาย: ป่า, ที่รก ด้วยต้นไม้และกิ่งไม้	เค้าป่าเค้าโข / khaw@ pa:\$ khaw@ kho:\$ / ความหมาย: เข้าไปในป่า, เข้าไปในที่รก

3) พยางค์ที่ 1 และพยางค์ที่ 3 เป็นคำวิเศษณ์ ตัวอย่างเช่น

คำเดี่ยวพยางค์ที่ 1	คำเดี่ยวพยางค์ที่ 2	คำซ้อน
กื / ku:& / ความหมาย: ทุก	ฮ่อมฮู / h>m& hu: / ความหมาย: แดบ, ขึ้นเนิน	กื ฮ่อม กื ฮู / ku:& h>m& ku:& hu: / ความหมาย: ทุกที่ทุก ทาง, ทุกหนทุกแห่ง
ไก้ / kaj@ / ความหมาย: ไกล	บ้านจอง / ba:n& c>:n / ความหมาย: บ้าน	ไก้บ้านไก้จอง / kaj@ ba:n& kaj@ c>:n / ความหมาย: ไกลบ้าน
ไก้ / kaj@ / ความหมาย: ไกล	หออเฮือน / h>:^ huuan / ความหมาย: บ้านเรือน	ไก้หอไก้เฮือน / kaj@ h>:^ kaj@ huuan / ความหมาย: ไกลบ้าน, ห่างไกลบ้านเรือน

1.3 คำซ้อนมากกว่า 4 พยางค์ ตัวอย่างเช่น

คำเดี่ยวพยางค์ที่ 1	คำเดี่ยวพยางค์ที่ 2	คำซ้อน
ขอสุมา / kh>: & su: ma: / ความหมาย: กล่าวขอโทษ	ลาโด้ด / la: to^:t / ความหมาย: ขอโทษ	ขอสุมา / kh>: & su: ma: / ลาโด้ด / la: to^:t / ความหมาย: ขอโทษ, ขอโทษด้วยสำนึกผิด
ซั๊บปะลี้ / sa@p pa\$? li@: / ความหมาย: พุด กลับกลอก, เชื่อไม่ได้	ลั้นปิ้น / li^ n pi@n/ ความหมาย: พุดไม่อยู่- กับร่องกับรอย	ซั๊บปะลี้ / sa@p pa\$? li@: / ลั้นปิ้น / li^ n pi@n/ ความหมาย: สับปลับ, เชื่อไม่ได้, โทก พุดไม่อยู่กับร่องกับรอย
ปากหลายลั้น/pa\$:k la& :j li^ n / ความหมาย: พุด กลับกลอก	ปิ้นหลายกำ / pi@n la& :j kam/ ความหมาย: พลิกคำพุด	ปากหลายลั้น/ pa\$:k la& :j li^ n / ปิ้นหลายกำ / pi@n la& :j kam/ ความหมาย: พุด กลับกลอก, กลับคำพุด

2. ความหมายของคำซ้อนในภาษาไทยถิ่นเหนือ

ความหมายของคำซ้อนในภาษาไทยถิ่นเหนือมีความหมาย 3 ลักษณะดังนี้

2.1 ซ้อนแล้วความหมายปรากฏอยู่ที่หน่วยคำต้นหรือหน่วยคำท้ายตรงตามความหมายนั้นเพียงหน่วยคำใดหน่วยคำหนึ่ง อีกหน่วยคำหนึ่งไม่มีความหมายปรากฏ เป็นการซ้อนเพื่อเสียง ในภาษาไทยถิ่นเหนือ พบทั้งประเภท 2 พยางค์ 4 พยางค์ และ 5 พยางค์ เช่น

1) ประเภท 2 พยางค์ ตัวอย่างเช่น

กั้นก้อย / kon@ k>: ^j /

กั้น / kon@ / หมายถึง ส่วนเบื้องล่างหรือส่วนท้ายของลำตัว,
สุดท้ายหรือข้างหลังสุด

ก้อย / k>: ^j / ในที่นี้ไม่มีความหมาย (ซ้อนเข้ามาเพื่อเสียง)

กั้นก้อย / kon@ k>: ^j / หมายถึง ส่วนเบื้องล่างหรือส่วนท้าย
ของลำตัว, สุดท้ายหรือข้างหลังสุด

ปักป็อก / pi&k p>:&k /

ปัก / pi&k / หมายถึง กลับ

ป็อก / p>:&k / ไม่มีความหมาย

ปักป็อก / pi&k p>:&k / หมายถึง กลับ, กลับมา ใช้กับคน

เช่น กลับบ้านหรือกลับมาที่เดิม เป็นต้น

ล้วยล้าย / luj@ la:j@ /

ล้วย / luj@ / หมายถึง หลุดลง, ออกจากที่

ล้าย / la:j@ / ไม่มีความหมาย

ล้วยล้าย / luj@ la:j@ / หมายถึง หลุดลง, หย่อนตัวลงจากที่

สูงอย่างรวดเร็ว

2) ประเภท 4 พยางค์ ตัวอย่างเช่น

จะลือตจะแล็ด / ca?\$ l>t@ ca?\$ let@ /

จะลือต / ca?\$ l>t@ / หมายถึง หมดจตสดใส น่ารักน่า

เอ็นดู มาจากคำว่า จือตลือต / c>t@ l>t@ / ซึ่งจะใช้ตามหลัง

คำว่า มต / mot@ / - หมด หรือหมดจต เป็น มตจือตลือต

/ mot@ c>t@ l>t@ / หมายถึง สะอาด, ผ่องใส, ไม่มีตำหนิ

จะแล็ด / ca?\$ let@ / ไม่มีความหมาย

จะลือตจะแล็ด / ca?\$ l>t@ ca?\$ let@ / หมายถึง หมดจต,

สดใส, น่ารักน่าเอ็นดู ใช้ขยายความคำที่มาข้างหน้า เช่น

หน้ามตจะลือตจะแล็ด / na:@ mot@ ca?\$ l>t@ ca?\$ let@

/ หมายถึง โบหน้าที่หมดจตดงาม นำเอ็นดู

เพื่อเพ็ดเบ็ดเบือ / pha:& pha:t& ba:t\$ buua /

เพื่อเพ็ด / pha:& pha:t& / หมายถึง สกปรกรกรงรัง ฟุ้ง

กระจัดกระจายไม่เป็นระเบียบ ดูแล้วไม่งามตา

เบ็ดเบือ / ba:t\$ buua / ไม่มีความหมาย

เพื่อเพ็ดเบ็ดเบือ / pha:& pha:t& ba:t\$ buua / หมายถึง สกปรก

กรงรัง ฟุ้งกระจัดกระจายไม่เป็นระเบียบ ดูแล้วไม่งามตา

3) ประเภท 5 พยางค์ ตัวอย่าง เช่น

ตักชะป่าฮ่าเหว / tok@ kha?\$ pa:& ha:& he:w^ /

ตักชะป่า / tok@ kha?\$ pa:& / หมายถึง ตกประหมา

ฮ่าเหว / ha:& he:w^ / ไม่มีความหมาย

टकखेपाँहाँह्व / tok@ kha? \$ pa:& ha:& he:w^ / หมายถึง

ตกใจ, ตกประหม่า, ตะลึง

2.2 ซ่อนแล้วความหมายปรากฏอยู่ทั้ง 2 กลุ่มคำ แต่ความหมายของคำซ่อน จะกว้างออกจากความหมายของกลุ่มคำเดิม ตัวอย่างเช่น

กำจู้ฮุน / kam& cu: ?u: nun^ /

กำจู้ / kam& cu: / หมายถึง คำชู-บำรุงให้เจริญขึ้น

ฮุน / ?u: nun^ / หมายถึง ช่วยเหลือเกื้อกูล

กำจู้ฮุน / kam& cu: ?u: nun^ / หมายถึง คำชูฮุน ช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อให้ได้รับความสุขสบาย

ขอสุมาลาไต / kh>:^ su: ma: la: to:t& /

ขอสุม / kh>:^ su: ma: / หมายถึง คำกล่าวขอโทษ

ลาไต / la: to:t& / หมายถึง ขอโทษ

ขอสุมาลาไต / kh>:^ su: ma: la: to:t& / หมายถึง ขอโทษ, ขอโทษด้วยความสำนึกผิดจริงๆ

2.3 ซ่อนแล้วความหมายปรากฏเด่นอยู่ที่หน่วยคำ หรือกลุ่มคำต้น ตัวอย่างเช่น

คี่เบี้ยคี่ก้อม / khi:@ pia@ khi:@ k>m& /

คี่เบี้ย / khi:@ pia@ / หมายถึง ชี้โรค, ไม่สมบูรณ์

คี่ก้อม / khi:@ k>m& / หมายถึง คนที่เตี้ยผิดปกติ

คี่เบี้ยคี่ก้อม / khi:@ pia@ khi:@ k>m& / หมายถึง เป็นคนชี้โรค ไม่สมบูรณ์ผอมเหลือง แคระแกร็น

คี่ก้อม / khi:@ k>m& / จะช่วย คี่เบี้ย / khi:@ pia@ / ให้เห็นว่า เป็นคนไม่สมบูรณ์จริงๆ ทั้งยังบอกลักษณะอาการว่า อ่อนแออีกด้วย

สะลิตปีดป้าง / sa?\$ lit@ pit& pa:n& /

สะลิต / sa?\$ lit@ / หมายถึง มารยาท, กิริยา

ปีดป้าง / pit& pa:n& / ไม่มีความหมาย แต่ช่วยเน้น สะลิต /

sa?\$ lit@ / หมายถึง มารยาท, จริตจะก้าน

พอนแ๊ะพอนแ่อน / f>:n@ ?e?@ f>:n@ ?en\$ /

พอนแ๊ะ / f>:n@ ?e?@ / ช่วยเน้นความหมายของ พอนแ่อน
/ f>:n@ ?en\$ / ให้เห็นภาพพจน์ว่า รำแต่ไปมาอย่างสนุกสนาน
พอนแ่อน / f>:n@ ?en\$ / หมายถึง รำแต่
พอนแ๊ะพอนแ่อน / f>:n@ ?e?@ f>:n@ ?en\$ / หมายถึง
รำแต่, รำด้วยความสนุกสนานรำเริง

บทสรุป

โครงสร้างคำซ้อนในภาษาไทยถิ่นเหนือมี 3 ประการคือ คำซ้อน 2 พยางค์ คำซ้อน 4 พยางค์ และคำซ้อนมากกว่า 4 พยางค์ คำซ้อน 2 พยางค์ วิเคราะห์ได้ 5 กลุ่ม ส่วนคำซ้อน 4 พยางค์ วิเคราะห์ได้ 6 กลุ่ม ในด้านความหมายของคำซ้อนในภาษาไทยถิ่นเหนือมี 3 ประเภท ได้แก่ ซ้อนแล้วความหมายปรากฏอยู่ที่หน่วยคำต้นหรือที่หน่วยคำท้ายเพียงหน่วยคำใดหน่วยคำหนึ่ง อีกหน่วยคำหนึ่งไม่มีความหมายปรากฏ เป็นการซ้อนเพื่อเสียง ซ้อนแล้วปรากฏความหมายทั้ง 2 หน่วยคำ และซ้อนแล้วความหมายปรากฏเด่นอยู่ที่หน่วยคำใดหน่วยคำหนึ่ง อีกหน่วยคำหนึ่งช่วยเน้นความหมาย สอดคล้องกับ สุจิตรา จำนงอุดม (2556 : 136) ศึกษาเรื่องการใช้คำซ้อนในวังนลิลลา พบว่า คำซ้อนกันเป็น 2 คู่ โดยมีหน่วยที่ 1 กับหน่วยที่ 3 เป็นคำเดียวกัน ส่วนหน่วยที่ 2 กับหน่วยที่ 4 เป็นคำที่มีความหมายเหมือนกัน อาจเป็นไปในทำนองเดียวกัน หรือเป็นคำตรงข้ามกัน ซึ่งคำซ้อนซ้ำเป็นประเภทของคำซ้อนสี่หน่วยที่พบมากที่สุด เพราะบางคำเป็นคำที่ใช้มานานจนกลายเป็นคำศัพท์ในภาษาไปแล้ว โดยคำซ้อนสี่หน่วยที่พบมักจะเป็นการซ้ำคำในหน่วยที่ 1 ซ้ำกับหน่วยที่ 3

การศึกษาคำซ้อนในภาษาไทยถิ่นเหนือทำให้เห็นโครงสร้างและความหมายของคำซ้อนในภาษาไทยถิ่น แสดงให้เห็นความมีศิลปะในการสร้างคำของคนไทยในท้องถิ่นภาคเหนือ ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นได้ เช่นเดียวกับการสร้างคำในลักษณะอื่นๆ การศึกษาในครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อทำความเข้าใจภาษา สังคม วัฒนธรรม และเป็นแนวทางในการศึกษาทางด้านภาษาไทยตลอดจนด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้ต่อไป

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ วิมลเกษม. (2549). ภาษาไทยถิ่นเหนือ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- นภดล จันท์เพ็ญ. (2557). หลักการใช้ภาษาไทย. กรุงเทพฯ: เจเนซิส มีเดียคอม จำกัด.
- ประพิน มโนมัยวิบูลย์. (2547). ภาษาเทศในภาษาไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พูนพงษ์ งามเกษม. (2549). รายงานการวิจัยเรื่อง ความหมายของคำซ้อน. พิษณุโลก: ภาควิชาภาษาและคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิเชียร เกษประทุม. (2557). หลักภาษาไทย. กรุงเทพฯ: พ.ศ. พัฒนา จำกัด.
- สุจิตรา จำนงอุดม. (2556). การใช้คำซ้อนสี่หน่วยในวัจนลีลา. วารสารธรรมศาสตร์, 32(1), 131-141.
- อนุমানราชธน, พระยา. (2522). นิรุกติศาสตร์. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- อัญชลี สิงห์น้อย. (2551). คำกริยาประสมในภาษาไทย: หมวดหมู่ที่ปรับเปลี่ยน ทับซ้อน และสับสน. ภาษาและวัฒนธรรม, 27(2), 23-40.

